

X. FEJEZET.

A SZABADSÁG TÖRVÉNYE.

1. A természetes szabadság. — 2. A rabszolgaság. — 3. A gondolkodás szabadsága. — 4. A lelkiismeret szabadsága. — 5. A szabad akarat. — 6. A végzet. — 7. A jövő ismerése. — 8. Annak az elmélete, hogy mi az ember tetteinek a rugója.

A természetes szabadság.

819. Vannak-e olyan állások a világon, melyekben föltétlen szabadsággal dicsekedhetik az ember?

„Nincsenek, mert mindnyájatoknak, legyetek bár nagyok, avagy kicsinyek, szükségetek van egymásra.“

820. Milyen körülmények között élvezhetne valaki teljes szabadságot?

„Ha pusztaságban élő remete volna. Mihelyt csak két ember is együtt él, kölcsönös jogokra kell tekintettel lenniök, s abból kifolyólag nincs föltétlen szabadságuk.“

821. Megfosztja-e az embert attól a jogától, hogy önmagáé lehessen az, hogy tartozik mások jogait tisztelni?

„Épen nem fosztja meg. Ezt a jogát a természettől kapta.“

822. Hogyan egyeztethető össze némely embernek a szabad gondolkozása azzal, hogy otthon és alattvalóival szemben zsarnok?

„Az ilyennek van érzéke a természet törvénye iránt, csakhogy gőgje és önzése ellensúlyozza azt. Ha nem számításból és tettetésből erednek az elveik, akkor tudják, hogy mi volna helyes, de nem teszik.“

Számon kérik-e tőlük a másvilágon az itt hirdetett elveket?

„Minél több értelme van valakinek ahhoz, hogy valamely alapelvet hirdessen, annál kevésbé menthető, ha önmagára nem alkalmazza. Bizony mondom nektek, hogy sokkal inkább Isten utján halad az egyszerű, őszinte ember, mint az, aki másnak akar látszani, mint a mi.“

A rabszolgaság.

823. Vannak-e olyan emberek, akiket a természet arra ítelt, hogy mások tulajdonát képezzék?

„Mindig Isten törvényével ellenkezik az, ha egyik ember a másiktól föltétlenül függ. A rabszolgaság nem egyéb, mint az erővel való visszaélés. A haladás során ez is meg fog szünni, mint minden más visszaélés.“

A rabszolgaságot szentesítő emberi törvény a természet törvényével ellenkezik, mert az embert a vadállathoz teszi hasonlóvá és erkölcsileg, valamint testileg is lealacsonyítja őt.

824. Ha tehát a rabszolgaság valamely népnél általános érvényességű, felelősek-e a rabszolgát tartók azért, hogy a természetesnek tartott visszaélést javukra fordítják?

„A rossz csak rossz marad és semmiféle bölcsekedés sem képes valamely gonosz tettet jó tetteé változtatni. A felelősség azonban a rosszért aszerint változik, hogy minő eszközök tették lehetővé a rossz felismerését. Aki saját hasznára fordítja a rabszolgaságot, az mindenkor bűnös, mert megsérti a természeti törvényt. Csakhogy mint minden másban, úgy ebben a dologban is viszonylagos a bűnösség. Az ember jóhiszeműleg hasznára fordíthatja a rabszolgaságot, ahol a nép szokásaiból kifolyólag divott, mint előtte természetesnek látszó dolgot, de azonnal megszűnik a mentség, mihelyt értelme fejlődik és főképen a kereszténység már megtanította arra, hogy a rabszolga Isten előtt egyenlő vele.“

825. A képességek természetes különfélesége nem rendeli-e némelyik emberfajt az értelmesebb faj alá?

„Igen, de azért, hogy ez utóbbi fölemelje felebarátait, nem pedig, hogy a szolgaság által tönkregyegy erkölcsi érzéküket. Nagyon sokáig kézzel bíró igavonó állatoknak tekintettek az emberek bizonyos emberfajokat és azt hitték, jogukban áll pénzért eladni őket, mint az állatokat szokás. Önmagukat tisztább vériüeknek tartották az ilyen emberek. Oktalanok, csakis az anyagot vették számba! Hisz nem a vére, hanem a szelleme többé vagy kevésbé tiszta az embernek.“ (361—803.)

826. Vannak olyan emberek is, akik rabszolgáikkal emberségesen bánnak és nem engedik szükölködni őket. Ugy vélekednek felőlük, hogy szabad állapotban sokkal több nélkülözésnek volnának kitéve. Mit szólnak ehhez?

„Azt mondom, ezek jobban ismerik saját érdekeiket. Ugyanolyan gondot fordítanak az ökreikre és a lovaikra is, hogy jobb árért adhassák el a vásáron. Kevésbé bűnösök az ilyenek azoknál, kik rosszul bánnak rabszolgáikkal; de azért ők is csak árunak tekintik az ilyen szegény alárendeltjeiket, mert megfosztották attól a joguktól, hogy önmagukéi lehessenek.“

A gondolkodás szabadsága.

827. Van-e valami az emberben, ami kibúvik mindennemű kényszer alól és amiben teljes szabadságot élvez?

„Gondolkodásában bir határtalan szabadsággal az ember, mert a gondolat nem ismer akadályt. Röptét meg lehet akadályozni, de a gondolatot elpusztítani nem lehet.“

828. Felelős-e az ember gondolataiért?

„Isten előtt felelős. Mivel egyedül Ő ismerheti a gondolatokat, igazságossága vagy kárhóztatja, vagy felmenti azokat.“

A lelkiismeret szabadsága.

829. A gondolat szabadság következménye-e a lelkiismeret szabadsága?

„A lelkiismeret oly benső gondolat, mely ép úgy tulajdona az embernek, mint minden más gondolat.“

830. Van-e joga az embernek korlátozni a lelkiismereti szabadságot?

„Ép oly kevésbé, mint a gondolkodás szabadságát, mert egyedül Isten ítélhet a lelkiismeret fölött. Az ember saját törvényeivel szabályozza az embereknek egymáshoz való viszonyát; Isten pedig a természet törvényeivel szabályozza az embernek hozzá való viszonyát.“

831. Mi az eredménye annak, ha korlátozni akarjuk a lelkiismeret szabadságát?

„Képmutatókká teszitek az embereket, ha azt akarjátok, hogy másképp cselekedjenek, mint ahogy gondolkoznak. A valódi művelődésnek és haladásnak egyik jellemvonása a lelkiismeret szabadsága.“

832. Tiszteletet érdemel-e minden vallás, még akkor is, ha szembenőően helytelen?

„Minden vallás tiszteletreméltó, ha őszinte és a jó gyakorlására ösztönöz. Rosszalni csak azokat a hitelveket lehet, melyek rosszra vezetnek.“

833. Kárhóztatandó-e az ember, ha megbotrántoztat valakit hitében, aki vele nem egyenőlen gondolkodik?

„Ez a felebaráti szeretet hiányára vall és a gondolat szabadságát támadja meg.“

834. Megtámadják-e a lelkiismeret szabadságát, ha olyan hitelveket korlátoznak, melyek zavart okoznának a társadalomban?

„Csupán a tetteket lehet megakadályozni, a benső hit hozzáférhetetlen.“

Ha megakadályozunk valamely hitből eredő cselekményeket, mivel azok mások iránt való előítéletből származnak, azzal nem támadjuk meg a hívők lelkiismeretének szabadságát; mert az események meggátlása mellett a hit szabad marad.

835. Meg kell-e engednünk a lelkiismeret szabadságára való tekintettel azt, hogy ártalmas tanokat hirdessenek az emberek, vagy igyekezzünk-e az igaz utra téríteni az eltévelyedetteket és nem sértjük-e meg ezzel lelkiismeretük szabadságát?

„Szabad, sőt kell őket a helyes utra téríteni igyekeznetek. Csakhogy Jézus példáját kövessétek. Szeretettel és meggyőzve tanítsatok, ne erőszakkal, mert ez utóbbi rosszabb volna a legyőzendő hitnél. Ha van valami, amit szabad volna ráerőszakolni másra: úgy az csakis a jó és a testvériség lehet. Nem hisszük azonban, hogy azt erőszakkal el lehetne fogadtatni. A meggyőződést nem lehet senkire sem ráerőszakolni.“

836. Minden tan számot tart arra, hogy az igazság egyedüli kifejezőjének ismerjék el. Miről ismerjük meg tehát, hogy melyiket tartjuk valóban annak?

„Azt a tant tarthatjátok az igazság egyetlen hirdetőjének, amely a legtöbb jó embert képes nevelni és amely által legkevesebb lesz a képmutató. Másképp mondva, amely a szeretet törvényét legtisztábban és legmesszebbmenőleg gyakorolja. Ezek az ismertető jelei a jó tannak, mert amelyik egyenletlenséget hint Isten gyermekei közé és letörli rólok a testvériség jellegét, az ártalmas és romlást okoz.“

A szabad akarat.

837. Szabadon cselekedhetik-e az ember, amint akar?

„Mivel az ember szabadon gondolkozhatik, cselekvése is szabad akaratától függ. Az akarat szabadsága nélkül csak gép volna az ember.“

838. Már születésénél fogva rendelkezik-e az ember szabad akaratával?

„Mihelyt van akarata a cselekvésre, szabadon cselekedhetik. Életének első idejében csaknem semmi szabadsága sincsen, de lassaként fejlődik és azalatt tehetsége változásával akarata is mindig más-más dologra irányul. Mivel a gyermek gondolata korának ki-

vánalmaival van szoros összefüggésben, szabad akaratát is arra irányítja, amire szüksége van.“

839. Nem akadályozzák-e az embert szabad akaratára érvényesítésében azok a hajlamok, melyeket születésekor magával hoz?

„A szellem ösztönszerű hajlamai a testetöltés előtti időből származnak. Fokozatához mértén képesek ezek őt büntetendő cselekményekre bírni vagy nem; és a hajlandóságaival rokonszenvező szellemek támogatják őt ebben. Ellenállhatatlan befolyással azonban nem találkozunk az, aki a befolyást visszautasítja. Emlékeztetek arra, hogy valamit akarni annyi, mint képesnek lenni valamire.“ (361.)

840. Nincs a szervezetnek befolyása az ember cselekedeteire? Ha pedig van, nem a szabad akarat rovására van-e az?

„Bizonyos, hogy az anyag a szellemet befolyásolja és megakadályozhatja nyilvánulását. Azért van az, hogy olyan világokon, ahol a földieknél kevésbé anyagiak az emberi testek, a tulajdonságok sokkal szabadabban fejlődnek. Az eszköztől azonban még sem függ a tulajdonság. Meg kell különböztetnünk az erkölcsi és az értelmi tulajdonságokat. Ha az emberben az ölés ösztöne van meg, akkor bizonyos, hogy ez saját szellemének a tulajdonsága, és tőle kapta, nem a szerveitől. Aki elsenyveszti gondolkozását, hogy csak az anyaggal foglalkozzék, az a vadállathoz hasonlónak lesz, sőt rosszabb annál, mert nem gondol, hogy óvja magát a gonosztól. Éppen ebben hibás tehát, mivel szabad akaratból teszi.“ (Lásd: 367 és tovább. A szervezet befolyása.)

841. Megfosztja-e az embert szabad akaratától képességeinek hanyatlása?

„Akinak bármi oknál fogva is megzavarodott az értelme, annak attól fogva nincs szabadsága. Az ilyen hanyatlás gyakran büntetése a szellemnek, mert valamelyik életében hű és gőgös lehetett és rosszra használhatta fel képességeit. Éppen úgy születhetik ezért a tehetséges szellem legközelebb hűlye testben, mint a zsarnok rabszolga testében és a gonosz gazdag a kol-

dusában. A szellem azonban szenved a kényszerhelyzet alatt, mert teljes tudomása van róla. Ez a szenvedés az anyag hatása.“ (371. és tovább.)

842. Menthetők-e valakinek a büntetendő cselekedetei, ha abból erednek, hogy iszákosság következtében hanyatlottak a képességei?

„Nem menthetők, mert a részeg akarattal fosztotta meg magát értelmétől, hogy kielégíthesse durva szenvedéyleit. Így ő egy helyett két hibát követett el.“

843. Mi uralkodik inkább a vad állapotú emberben, az ösztön-e, vagy a szabad akarat?

„Az ösztön. Ez azonban nem akadályozza meg őt a szabad akarata szerint való eljárásban, bizonyos dolgokra nézve. Csakhogy gyermek módjára szükségleteire irányítja szabadságát, ami az értelemmel együtt fejlődik. Így tehát te sokkal nagyobb felelősséggel tartozol tetteidért, mint a vad ember az övéiért, mert te felvilágosodottabb vagy, mint ő.“

844. Nem akadályozza-e meg társadalmi állása néha az embert abban, hogy teljes szabadsággal cselekedjék?

„A világnak kétségtelenül megvannak a maga követelményei. Isten pedig igazságos és mindent beszámít; de reátok háritja a felelősséget azért, ha kevés erőt fejtettetek ki az akadályok elhárítására.“

A végzet.

845. Az élet eseményeiben rejlik-e végzet oly értelemben, mint azt általánosságban venni szokták? Helelyesebben kérdeve: előre meghatározott dolog-e minden esemény és ha igen, hol a szabad akarat?

„A végzet nem egyéb, mint a szellemnek az az elhatározása, mely testetöltés előtt támadt benne és amely megszabja, hogy milyen megpróbáltatásokat akar kiállani. Amidőn így választ, mintegy megalkotja sorsát is, amely így földi helyzetének következménye, melybe kívánczolt. Csupán fizikai megpróbáltatásokról van itt szó, mert az erkölcsi megpróbáltatásokat és kísértéseket illetőleg a szellem teljesen megtartotta

szabad akaratát és mindenkor ura önmagának; meghatárolhat vagy kitarthat mindvégig. Gyengülni látván őt valamely jó szellem, segíthet rajta; de annyira nem befolyásolhatja, hogy akarata felett is uralkodjék. Valamely rossz, azaz alantas szellem megijesztheti és megrendítheti azáltal, hogy nagy veszélyre mutat, sőt nagyítva mutatja azt meg neki. A testben élő szellem akarata mindamellett ment marad minden bilinstől.“

846. Vannak emberek, akiket, úgy látszik, bármit tegyenek is, üldöz a végzet. Nem sorsukban rejlik-e szerencsétlenségük?

„Lehet, hogy olyan megpróbáltatások ezek, melyeket ők maguk választottak és amelyeket ki kell állaniuk. Ismétlem azonban, hogy gyakran a sorsnak tudjátok be azt, ami saját hibáitok következménye. Igyekezzél tiszta lelkiismerettel megállni a téged sújtó csapások közepette és már félig megvigasztalódom.“

Az általunk szerzett helyes vagy helytelen fogalmaktól függ, hogy jellemünknek és társadalmi állásunknak megfelelőleg sikert fogunk-e aratni, vagy annak ellenkezőjét érzük el. Sokkal egyszerűbbnek és kevésbé lealázónak tartjuk, ha azt a sorsra fogjuk, ami- ben magunk vagyunk hibásak. Ha pedig hozzájárul néha a szellemek befolyása, akkor is módunkban van kivonni magunkat azok hatása alól, csak el kell utasítanunk a rossznak talált sugalmakat.

847. Némelyek alig menekülnek meg az egyik halálos veszélyből, már a másikba esnek és elvesznek. Ugy látszik lehetetlen kerülniök a halált. Nem végzet-e ez?

„A végzet csakis a halál pillanatát határozza meg, azonkívül semmi egyebet. A halál alól ki nem vonhatjátok magatokat, ha pillanata már elérkezett, bármi okozza is azt.“

Eszerint tehát a legfenyegetőbb veszélyben sem halunk meg, ha óránk még nem ütött?

„Nem halhattok meg, míg időtök le nem járt. Ezer meg ezer példát láthattok erre; de ha egyszer ütött halálotok órája, akkor semmi sem tarthat vissza tőle. Isten előre tudja, hogy milyen halállal fogsz megválni

a földtől, sőt gyakran a szellemed is tudja; mert ezt nem rejtik el előle, mikor sorsot, azaz földi életet választ.“

848. Hiábavaló-e tehát minden elővigyázat, hogy a halált elkerüljük, ha a halál óráját megmásítani nem lehet?

„Nem hiábavaló. Az elővigyázatot sugalmazzák nektek, hogy kikerüljétek a fenyegető halált. Ez is egyik módja megakadályozásának.“

849. Mi célja a Gondviselésnek azzal, hogy veszedelmekbe sodor bennünket, amelyeknek nem szabad égbemenniök?

„Ha életveszélyben forogsz, az intés neked, amit magad óhajtottál, hogy a rossz utról letérisen és jobbra tegyen téged. Amint kimenekültél a veszélyből, még nagyon a kiállott aggodalmak hatása alatt állasz; és a jó szellemek befolyásának ereje szerint erősebben vagy kevésbé erősen gondolsz arra, hogy megjavulj. Ha a rossz szellem befolyására hallgatsz inkább (rossz alatt a szellemben még megmaradt rosszat értem): akkor azt gondold, hogy minden más veszélyből is épen úgy meg fogsz menekülni, és ezért átengeded magadat szenvedélyeidnek. A kiállott veszedelmek által Isten gyöngeségeitekre és éltetek mulandóságára tesz figyelmessé titeket. Ha a veszély okát és természetét vizsgáljuk, legtöbbször azt tapasztaljuk, hogy az büntetés valamely elkövetett hibáért vagy kötelességmulasztásért. Isten megint, hogy magatokba szálljatok és megjavuljatok.“ (526—532.)

850. Tudja-e azt a szellem előre, hogy milyen halállal kell majd kimulnia?

„Annyit tud, hogy az általa választott életmód melyik fajta halálnak teszi ki inkább. De azt is épügy tudja, milyen küzdelmeket kell folytatnia, hogy kikerülhesse, és hogy Isten engedelmeivel meg is menekülhet attól.“

851. Vannak oly emberek, kik a háboru veszedelmeivel bátran szállanak szembe, mert az a meggyőződésük, hogy még nem ütött haláluk órája. Van-e valami alapja ennek a bizodalomnak?

„Nagyon sokszor előre megérzi az ember élete végét, valamint azt is, hogy még nem halhat meg. Jó szellemei, azaz védői adják meg neki a halál előérzetét, figyelmeztetni akarván őt, hogy készüljön reá. Ugyancsak ők tudatják vele, hogy még nem halhat meg, amikor látják, hogy nagy bátorságra van szüksége. Származhatik azonkívül ez az előérzet saját benső tudatából is, ami vele jár választott földi életével vagy a reá bízott küldetéssel, melyről tudja, hogy be kell töltenie.“ (411—522.)

852. Honnan van az, hogy akik előre megérik haláluk elérkezését, azok sokkal kevésbé félnék tőle, mint mások?

„Csak az ember fél a haláltól, a szellem nem. Aki előre megérzi halálát, inkább szellemként gondolkozik és nem mint ember. Tudja, hogy az szabadulás számára és azért várja.“

853. Áll-e az éltünkben előforduló minden balesetre az, ami a halálra, hogy t. i. elkérülhetetlen, ha itt az ideje?

„Gyakran sokkal csekélyebb jelentőségű dolgok azok, és így gondolataitok irányítása által figyelmeztünk azokra benneteket, vagy épen elkerültetjük azokat. Nem szeretjük ugyan a testi fájdalmakat, de azért azok mégis csak nagyon kevésbé fontosak ebben az életben, melyet választottatok. Végszetszerűnek igazán csakis földön való megjelenésük és az onnan való távozásuk óráját nevezhetitek.“

Vannak-e olyas események, melyeknek minden áron meg kell történniök úgy, hogy a szellemek akaratosa sem hárihatja el?

„Vannak, de te azokat előre láttad és érezted szellemállapotodban, mikor választottál. Ne gondold azonban, hogy mindent előre megirtak, ahogyan mondani szokták. Valamely esemény gyakran olyan tett következménye, melyet szabad akarattal követtél el, és amely meg sem történhetett volna, ha te amazt nem teszed. Ha megégeted az ujjadat, annak nem sok a jelentősége, csupán oktalanságnak és annak a következménye, hogy tested van. Isten csak az erkölcsi be-

folyást gyakorló nagy fájdalmak és fontos események tekintetében intézkedik, mert azok hasznokra vannak, amennyiben megtisztítanak s tanítanak titeket.“

854. Megakadályozhat-e az ember akaratával és tetteivel olyasmit, aminek meg kellene történnie, vagy előidézheti-e azt, aminek nem volna szabad végbemenie?

„Igen, ha belevág választott életébe ez a látszólagos eltérés; továbbá, ha jót akar vele tenni, mert hiszen ez az egyetlen célja az életnek, meg hogy megakadályozzon valami rosszat, főképen olyat, melyből még sokkal nagyobb rossz származhatnék.“

855. Tudja-e a gyilkos, mikor életet választ, hogy gyilkolni fog?

„Nem tudja. Annyit tud, hogy küzdelemmel teljes életet választván, fog alkalma kínálkozni, hogy megölje egyik embertársát; de hogy meg is fogja-e cselekedni, azt már nem tudja. Azért sem tudhatja, mert csaknem mindenkor megfontolja az ember előbb, amit tenni akar. Aki pedig valamit meggondol, annak mindig szabad tennie vagy nem tennie. Ha a szellem előre tudná, hogy mint embernek ölnie kellene: akkor őt erre előre kijelölték (predesztinálták) volna. Tudjátok meg, hogy nincs egyetlen olyan ember sem, akit a bűnre előre kijelöltek volna. Minden bűn és általában véve minden cselekedet mindig az ember szabadakaratából ered.“

„Különben is mindig összetéveszttek két egymástól teljesen külön álló dolgot, t. i. a külső eseményeket és az erkölcsi élet eseményeit. Ha történik is néha valami végzetes esemény, akkor az anyagi eseményekben nyilvánul meg, melyek kivületek álló okokból erednek és akaratotoktól nem függnék. Az erkölcsi élet eseményei ellenkezőleg mindig magából az emberből indulnak ki és így tehát annak szabad választásától függnék. Ilyest végzetnek sohasem nevezhetünk.“

856. Némely embernek sohasem sikerül semmi. Mintha csak valami gonosz szellem üldözné minden vállalatában. Nem nevezhetjük-e ezt végzetnek?

„Igenis, végzet ez, ha épen annak akarod nevezni,

csak hogy az illetőnek szabadon megejtett választásával függ össze. Sokan csalódásokkal telt életet választottak, hogy a türelemben és az elszántságban gyakorolhassák magukat e megpróbáltatások közepette. Ne hidd azonban, hogy szorosán vett végzet ez. Gyakran csakis annak a következménye, hogy helytelen utat választottak, mely nem felel meg sem értelmüknek, sem képességeiknek. Ha valaki uszva akar átjutni a folyó egyik pontjáról a másikra, de uszni nem tud, akkor igen valószínű, hogy elmerül. Ugyanigy vagytok az életesemények legnagyobb részével. Ha mindig csak olyasmire vállalkoznátok az ember, ami megfelel a képességeinek, akkor csaknem minden esetben sikert érhetne el. Vesztere van az önszeretet és a dicsvágy, mert letériti utjáról és arra ösztönzi, hogy bizonyos szenvedélyei kielégítésének a vágyát hivatásának tekintse. Zátonyra jut tehát, de ahelyett, hogy önmagát okozná érette, szereti szerencsecsillagát hibáztatni. Így jár az, aki jó iparos lehetne és becsületesen megkereshetné kenyerét, de költő szeretne lenni és éhen hal mellett. Volna helye mindenkinek e világon, csak tudná mindenki a magáét elfoglalni.“

857. Nem köteleznek-e néha a társadalmi szokások valakit arra, hogy inkább ezen, mint amazon az úton haladjon? Nem kell-e magát a társadalom véleményének alávetnie, midőn foglalkozást választ? Nem akadályozza-e meg szabadakaratának érvényesítésében az ugynevezett emberi méltóság?

„Az emberek alkotják meg a társadalmi szokásokat, nem Isten. Ha alávetik magukat e szokásoknak, az csak arra vall, hogy tetszenek nekik. Ebben is szabadakarat nyilvánul, mert ellene szegülhetnének, ha akarnának. Mire való tehát a panasz? A társadalmi szokásokat nem okozhatják balsikerük esetén, hanem az ostoba önszeretetet, mely arra bírja őket, hogy inkább éhen vesszenek, mintsem ellenkezzenek a szokásokkal. Senki sem veszi számba a mások véleménye kedvéért hozott áldozatukat, Isten azonban számon kéri tőlük a hűségüknek hozott áldozatot. Nem azt értjük ez alatt, hogy valaki szükség nélkül is szembeszálljon a társa-

dalom véleményével, mint akárhány olyan ember, akiben több az eredetiség a valódi bölcseségnél; ép olyan oktalanság az, ha ujjal mutogattatunk önmagunkra, vagy valami csodabogárnak mutogatjuk magunkat, mint amilyen bölcs eljárás az, ha önként és zugolódás nélkül szállunk alá olyan magaslatról, ahol képtelenek vagyunk fentartani magunkat.“

858. Honnan van az, hogy amíg némely embernek mindig nehéz a sorsa, másoknak örökké kedvező, mert minden sikerül nekik?

„Gyakran azért, mert jobban tudnak eligazodni. Lehet azonban a megpróbáltatás bizonyos neme is ez a sok siker. Ez elkábitja őket, és nagyon is biznak sorsukban; később azután keservesen fizetik meg azzal élvezett sikereiket, hogy minden kinosan ellenük működik. Okossággal pedig elkerülhették volna ezt.“

859. Mire magyarázzuk a szerencsét, mely oly körülmények közt kedvez valakinek, amikor sem akaratát, sem értelmét nem érvényesítheti, pl. a szerencsejátékban?

„Némely szellem örömök közt eltöltendő életet választott magának. A kedvező szerencse számára kísértés. Gögjének és birni vágyásának megpróbáltatása ez, mert aki így nyer mint ember, az veszít mint szellem.“

860. Azt is szabadakarattunkból kifolyónak tekintetjük-e, hogy végzetünk, amint látszik, uralkodik életünk eseményei fölött?

„Magad választottad megpróbáltatásodat. Minél keményebb és minél jobban tudod elviselni, annál inkább emelkedel. Akik bőségben és emberi jólétben töltik el életüket, azok gyáva, veszteglő szellemek. Így tehát sokkal nagyobb számmal vannak ezen a világon a szerencsétlenek, mint a szerencsések, ami annak a jele, hogy a legtöbb szellem olyan megpróbáltatást választ, mely neki leghasznosabbnak látszik. Nagyon is jól látják ők, milyen jelentéktelen a nagyságotok és örömtökök. Egyébként a legboldogabb élet is mindig felindulásokkal és nyugtalanságokkal jár, már csak a fájdalom elmaradásáért is.“ (525. és tovább.)

861. Honnan ered az a kifejezés: „Szerencsés csillag alatt született?“

„Régi babonás hitből származik, mely a csillagokat az ember sorsával hozta összefüggésbe. Képletes kifejezés ez, amit elég okatlanul betű szerint értelmeztek az emberek.“

A jövő ismerése.

862. Lehetséges-e az embernek ismernie jövőjét?

„A jövő tulajdonképen el van rejtve számára, és Isten csupán ritka kivételes esetben engedi meg, hogy valaki ismerje jövőjét.“

863. Mi célja van annak, hogy az ember nem tudhatja a jövőjét?

„Ha tudná az ember, hogy mi vár reá a jövőben, nem törődne a jellel, nem működne teljesen szabadon. Azt gondolná, hogyha valaminek ugyanis meg kell történnie, minek fáradjon vele. Az is megtörténhetne, hogy meg akarná akadályozni a történendőket. Isten ezt nem akarja. Az a célja, hogy minden ember hozzájáruljon a sorsa folyásához; még akkor is, ha különben ellenkezne vele. Így hát nagyon gyakran magad egyengeted az utját élted jövőendő eseményeinek anélkül, hogy sejtened.“

864. Ha tehát hasznunkra válik, hogy jövőnket nem ismerjük, miért engedi meg mégis néha Isten, hogy valamit megtudjunk belőle?

„Akkor történik ez, amikor az előzetes tudomás olyasmire serkenti az embert, amit nem tett volna nélküle és így inkább sietteti cselekedetével a történendőket ahelyett, hogy hátráltatná. Sokszor pedig megpróbáltatás kedvéért történik az előzetes értesítés. Valamely eseménynek az előrelátása ugyanis jó vagy rossz gondolatokat kelthet az emberben. Ha pl. valaki előre tudhatná, hogy nem remélt örökség lesz osztályrésze, miközben örülne, hogy majd többet élvezhet általa a földi jókból, erőt vehetne rajta a birni vágyás; és talán az örökhagyónak nehezen várná a halálát, mert nagyon szeretné, ha minél előbb meg is kaphatná vagyónát.“

Lehet azonban, hogy ez a korai tudomás nemesebb érzelmeiket és nagylelkű gondolatokat ébresztene benne. Az is megpróbáltatás, ha azután nem valósul meg, amit jövedöltek a szellemek az embernek. Ilyenkor meg kell mutatnia, hogyan képes elviselni a csalódást. Az öröklés reményéből táplálkozó érzelmeinek és gondolatainak értéke vagy helytelensége azért semmit sem csökkén.

865. Isten mindent tud, s így jól tudja azt is, hogy valaki megpróbáltatásait ki fogja-e állani, vagy sem. Mi szükség van tehát a megpróbáltatásra, ha általa Isten semmi olyast sem tud meg az emberről, amit már örök idők óta ne tudott volna?

„Ezzel mintha csak azt kérdeznéd, miért nem teremtette Isten az embert tökéletesnek (119), vagy miért kell az embernek férfikora előtt gyermeknek lennie? (379.) Nem az a célja a megpróbáltatásnak, hogy Isten abból ismerje meg az ember érdemét. Nagyon jól tudja Ő, mennyit ér mindenki. Azt akarja azonban, hogy az ember teljesen felelős legyen minden tettéért, mivel szabadakarata szerint cselekedhetik, vagy elmulaszthat valamit. Szabadon választhat a jó és a rossz között, tehát a megpróbáltatás során alkalma van kísértéseknek ellenállani, hogy egészen a saját érdeme legyen ez az ellenállás. Másképp mondva: Isten ugyan nagyon jól tudja előre, hogy sikerül-e valakinek a megpróbáltatást kiállani vagy sem? de igazságosságánál fogva sem nem jutalmazhat, sem nem büntethet valakit olyasmért, ami meg nem történt.” (258.)

Ugyanígy történik ez az emberek között is. Bármilyen tehetséges legyen is valamely pályázó és bármennyire bizonyosnak látszék is, hogy sikerrel munkálkodnék: vizsgálat, azaz próbatétel nélkül nem alkalmazzák őt. A bíró is csak már véghez vitt tettekért ítél el valakit, nem pedig olyanokért, amelyeket előreláthatólag meg fog tenni, vagy megtehet valaki.

Minél többet gondolkozunk azokon a következményeken, melyeket az ember jövőjének ismerése eredményezne, annál inkább belátjuk, mennyire bölcs a Gondviselés, hogy elrejtette a jövőt. Ha valami jót

tudna előre, tétlenné válnék, ha pedig balsorsra kellene várnia, kétségbeesnék miatta. Mind a két esetben lekötné erejét az előretudás. Ezért szabad az embernek, csak mint saját erőivel elérendő célt, látni jövőjét, s ezért nem szabad ismernie az odáig vezető esemény-sorozatot. Ha tudná, mi minden fog vele történni, kezdeményezése megsibbadna és nem használná szabad-akarátát. Képességeinek gyakorlása nélkül az események végzetes lejtőjére kerülne, mert mihelyt biztosra vesszük valaminek a sikerét, nem fordítunk gondot rá.

Annak az elmélete, hogy az ember tetteinek a rugója.

866. A szabadakarat kérdését a következőkben lehet röviden összefoglalni: Az embert nem a végzete viszi rossz utra, s amit cselekszik, az nem előre megírott dolog, és véghez vitt bűneit nem a sorsa okozta. Megpróbáltatásként vagy vezeklésül választhat olyan életet, melyben a bűn felé vonzódik, akár a környezete, akár a körülmények következtében. Mindkét esetben tőle függ, hogy megtesz-e valamit, vagy sem. Így tehát az ember szabadakarata szellemkorában úgy nyilvánul, hogy maga választja meg földi életét és megpróbáltatásait. Testi életében pedig az a képesség mutatja akarata szabadságát, hogy ellentállhat azoknak a vonzásoknak, amelyeknek önként vetette alá magát. A nevelés feladata, hogy legyőzze e rossz hajlandóságokat. Hasznos munkát végezhet, ha az ember erkölcsi természetének alapos ismeretére támaszkodik. Az ember erkölcsi természetét épen úgy idomíthatjuk a fölülte uralkodó törvények ismerete mellett, mint az értelmet az oktatás és a testet az egészségtan segítségével.

Az anyagtól megszabadult bolyongó szellem aszerint választ jövőjébe testi életet, amilyen fejlettségi fokkal érkezett vissza az előbbiből a szellemvilágba. Amint már mondtuk, ebben nyilvánul meg szabadakarata, mitől a testetöltés meg nem foszthatja őt. Ha enged az anyag befolyásának, akkor urra lesznek fölülte a megpróbáltatások. Ezek leküzdésére kérhet segédelmet Istentől és a jó szellemektől. (377.)

Szabadakarata nélkül az ember nem vétkezhetnék,

ha rosszat tett, és érdemet sem szerezhetne jó cselekedeteivel. Annaira ismert tény ez, hogy az emberek is a szándékhoz, t. i. az akarathoz mérik a feddést, vagy a dicséretet. Már pedig, ha akaratról szólunk, szabadságot fejezünk ki vele, mert az akarat szabadság. Józan eszét és emberi méltóságát tagadná meg az ember, hasonlónak tévén magát a vadállathoz, ha szervezetét okozná rossz tetteiért. Ha a gonosznak a test volna az oka, a jót is csak neki lehetne tulajdonítani; holott az ember nagy gondot fordít arra, hogy minden jó érdemet neki magának és ne a szervezetének tulajdonítsanak. Ez azt bizonyítja, hogy az ember némely rendszeralkotók véleménye ellenére, ösztönszerűleg nem hajlandó lemondani az emberi nem legszebb kiváltságáról: a gondolat szabadságáról.

A közönséges értelemben vett végzet azt tételeznék fel, hogy Isten minden fontos és jelentéktelen életeseeményt is egyaránt előre és visszavonhatatlanul meghatározott. Ha így állnának a dolgok, az ember csak akarat nélkül való gép volna. Mire kellene az értelem neki, ha ugyanis a végzet uralkodnék megmásíthatatlanul fölötté? Ha igaz volna ez, akkor teljesen rombadöntené az ember erkölcsi szabadságát. Felelős nem lehetne semmiért sem, tehát jó, rossz, véték és erény sem volna számára. Az igazságos Isten csak nem büntethetné teremtményeit olyan tettekért, melyek nem saját akaratuktól függnék; valamint nem is jutalmazhatná olyasmért, amiben semmi érdemük sincs. A dolgok ilyen rendje tagadása volna a haladás törvényének, mert mindent sorsától várva az ember, nem kísérelné meg, hogy helyzetét javítsa. Hiszen mitsem érne ugyanis vele.

A rendeltetés mindamellett nem pusztá szó. Benne rejlik az az embernek e földön betöltött állásában és működésében, abból az életformából kifolyólag, amelyet saját szelleme megpróbáltatásul, vezeklésül vagy küldetéskepen választott magának. Végzetszerűen kell elviselnie a választott élet minden viszontagságát a velejáró jó és rosszra való hajlandóságokkal együtt. Itt azonban megszűnik a végzet, mert az ember akaratától

függ, hogy enged-e a hajlamoknak vagy sem. Az események részletei ama körülményeknek vannak alárendelve, melyeket az ember saját tettei idéznek elő. Ez utóbbiakat a szellemek sugalmazott gondolatok útján befolyásolhatják. (459.)

Igy tehát a végzet a szellem által választott földi létből kifolyó eseményekben rejlik. Nem irhatja elő az események végeredményét, mivel az ember okosságával meg is másíthatja az események folyását. Az erkölcsi élet cselekményeiben eszerint végzet soha sincsen.

A halál időpontjában az ember a végzet kérésselhetetlen törvényének föltétlenül alá van rendelve, mert nem menekülhet meg attól, hogy kellő időben földi élete meg ne szakadjon, sem a pályafutását megszakítandó, előre meghatározott halálnemtől.

A közönséges felfogás szerint az ember önmagából meritené ösztöneit, akár testi szervezetében, akár természetében rejlenek azok. Így tehát önmaga előtt azzal mentegetődzhetnék, hogy nem tehet róla, ha ilyen a szervezete vagy a természete. A szellemek tana sokkal erkölcsösebb; azt mondja, hogy az ember teljesen szabad akaratú rendelkezik. Szerinte, ha a rosszat cselekvő ember idegen lénynek rossz sugallataira hallgat is, azért mégis egészen reá hárul a felelősség, mert ellenkezhetnék az idegen befolyással, ha akarna. Igazán sokkal könnyebb ez, mint ha a saját természetével kellene megküzdenie. A szellemtan szerint az emberre nézve nincs ellenállhatatlan kényszer. Az ember ér, úgy visszautasíthatja, ha valamely rejtett (okkult) hang rosszra indítja, mint ahogyan testi fülét befoghatja, mikor valaki szól hozzá. Erre akaratánál fogva képes, Istentől kérvén erőt hozzá és igénybe vevén a jó szellemek segédelmét. Erre tanít minket Jézus, midőn az Ur inájában mondatja velünk: „Ne engedd, hogy elesünk a kísértésben, hanem szabadíts meg a gonosztól.“

Tetteink rugójának ez az elmélete valóban a szellemek tanításából ered. Nemcsak erkölcsi fenség rejlik benne, hanem mondhatjuk, hogy az embert önmaga előtt nagyobbá is teszi. Megmutatja neki, hogy szabadságában áll lerázni a zsarnoki igát, miként házának aj-

taját bezárhatja a tolakodók előtt. Tanítása szerint az ember megszűnik mások parancsa szerint működő gép lenni, mert értelmes lény lévén, meghallgatja és megbirálja a tanácsokat, azután szabadon választ közülük. Tegyük hozzá, hogy épen nem vesztette el a saját kezdeményező erejét és a maga elhatározásából kifolyólag cselekszik, mert elvégre is az ember testetöltött szellem, ki testi hüvelyében is megtartotta szellemi állapota tulajdonságait a hibákkal együtt. Szellemünk tökéletlensége a legelső forrása elkövetett hibáinknak. Szellemünk nem érte még el azt az erkölcsi felsőbbiséget, amivel később fog birni, de azért megvan a szabad akarata. Testi életet azért kapott, hogy abban megpróbáltatások útján megtisztulhasson tökéletlenségeitől. Épen e tökéletlenségek okozzák gyöngeségét és arra való hajlandóságát, hogy meghallgassa más tökéletlen szellemek sugallatát. Azok élnek gyöngeségével és igyekeznek őt elbuktatni küzdelmében. Ha győzedelmmel végzi küzdelmét, emelkedik; ha esatát veszti, marad az, ami volt; sem rosszabb, sem jobb nem lett általa. Ujra kell majd átélnie megpróbáltatását és ez sokáig folyhatik ilyenképen. Minél inkább tisztul, annál inkább fogynak a gyengéi és annál kevésbé hallgat a rosszat sugalmazókra. Amint emelkedik, gyarapszik erkölcsi ereje és a gonosz szellemek eltávoznak mellőle.

Azok a többé vagy kevésbé jó szellemek, akik testet öltöttek, együttvéve képezik az emberi nemet. Mivel pedig földünk a legkevésbé előhaladott világok közé tartozik, sokkal több rossz szellem él rajta, mint jó. Ezért tapasztalunk annyi romlottságot. Szedjük össze minden erőnket, hogy ne kelljen többet ide visszatérnünk. Igyekezzünk érdemesekké lenni arra, hogy jobb világba mehessünk pihenni. Azoknak a világoknak egyikébe törekedjünk jutni, melyekben csakis a jó uralkodik és ahol földi pályafutásunkra csupán mint számkivetésünk idejére emlékezhetünk vissza.